

11737
APM
VABARIIKLIK SANITAARHARIDUSE MAJA
TALLINN — TARTU

MALAARIA JA VÕITLUS SELLEGA

V. J. KUNITSINA

09.10.1948

RK
„RAKENDUSTRÜKISTE KIRJASTUS“
TARTU, 1948

Malaaria ja võitlus sellega.

Malaaria äratub tähelepanu, kui laialdaselt levinud nakkushaigus, mille tõttu malaariavastasel võitlusel on ka suur rahvamajanduslik tähtsus. Nõukogude Liidus võis täheldada haigestumise tõusu malaariasse esimese maailmasõja ja kodusõja ajal, kuna organiseeritud võitlust malaaria vastu ei teostatud, vaatamata sellele, et see haigus oli levinenumaid.

Nõukogude valitsus alustas spetsiaalsete malaariavastaste asutuste organiseerimist kohe pärast kodusõja lõppu. 1920. a. organiseeriti Moskvas Troopiline Instituut, mis sai teoreetiliste ja praktiliste malaariavastase võitluse küsimuste ning kaadrite ettevalmistamise keskuseks. Praegusel ajal on malaaria-asutuste arv muidugi palju suurenenud ja võitlus malaariaga, selle haiguse ravi ja profülaktika on saanud tähtsaks riiklikuks ülesandeks.

Malaaria on raske haigus, mis mitteküllaldase ja ebaõige ravi tagajärjel võib põhjustada tugevat kehvveresust, kurtumust, organismi nõrgenemist ja töövõime kaotust. Malaaria tekitajaks on pisim oles — pisik-parasiit. Tunginud inimese verre, paljuneb ta seal ja lagundab verd, põhjustades haigel aeg-ajalt palavikupuhanguid. Parim moodus malaaria kindlakstegemiseks on haige vere uurimine. Malaaria kantakse haigelt tervele ainult eri sääseliigi nn. anofelese ehk hallasäase hammustamisel. Viimast võib tunda tumedatest täppidest tiibadel, mida tavalisel sääsel ei ole. Kus ei ole sääski, seal ei saa levida ka malaaria. Sääsk ise muutub haiguse üleandjaks 10.—15. päeval pärast haigelt vere imemist.

Malaariavastaseks võitluseks on tarvis esmajärjekorras tunda neid tingimusi, mis soodustavad sääskede paljunemist, eriti on vajalik takistada sääse arenemiskohtade tekkimist ja olemasolevad arenemiskohad kahjutuks muuta.

Talude, külade ja asustatud kohtade territoorium tuleb sanitaarnõuete kohaselt korrastada 3 km ulatuses ümberringi, arvestades sääse lennukaugusega.

Abinõud territooriumi sanitaarseks korrastamiseks on järgmised:

1. Mitte harvemini kui kord aastas tuleb niisutus- ja kuivendusvõrk ning vesivarustuskohad puhastada taimestikust, sest taimestikuga kinnikasvanud veekogud on sääskede sigimiskohtadeks.

2. Jälgida õiget veekasutamist, et ei saaks toimuda pinnase soostumist.

3. Jälgida, et tiigid ja kraavid ei soostaks pinnast nende läheduses. Selleks tuleb nende kaldad puhastada ja teha küllalt järsuks. Tammid ja sulud tuleb hoida korras, et vesi nendest läbi ei voolaks ning ei tekiks soid allpool neid.

4. Kaevud tuleb varustada tihedate kaantega ja pinnas nende ümber torutada, et ei tekiks veeloike nende ümber.

5. Mittevajalikud veekogud tuleb kinni ajada või kuivatada nendest vee ärajuhtimise teel.

6. Teetammidesse ehitada truupid pinna- ja vihmavee jaoks, ja juhtida viimased lähematesse veekogudesse.

Kõik need toimingud tuleb teostada täies ulatuses.

Peab kindlalt meeles pidama, et sääsed võivad areneda ka väga väikestes seisva vee kogudes, nagu lompides, aukudes, kaevandites jne. Seepärast tuleb vältida säärase veekogude tekkimist, või nende tekkimisel nad kohe kaotada kinniajamise või kuivatamise teel. Majapidamise seisukohalt tähtsust omavates või säärestes veekogudes, mida ei saa millegipärast kuivendada või veevoolu neis kiirendada, tuleb, kui neis leidub hallasääskede vastseid, teostada nende vastsete hävitamist naftaga või pariisi rohelisega. Sääse vastsete hävitamine nafta abil seisneb veepinna katmises naftaga, mida teostatakse eriliste pihustajate — hüdropultide abil. Vajaduse korral

võib seda tööd sooritada ka hariliku kastekannuga, pika varre otsa kinnitatud kopa või lõppeks saunavihaga. Veepind tuleb katta õhukese naftakihiga. Kui veekogus kasvab taimi, siis tuleb need enne naftaga katmist kõrvaldada niitmise või väljakitkumise teel.

Naftaga katmiseks kulub 25—40 g naftat 1 m² veepinna kohta. Selleks otstarbeks on parim vedel mootorinafta. Kui seda aga ei ole, siis võib tarvitada masuuti või naftajäätmeid, kusjuures neid tuleb lahustada petrooleumiga. Naftaga katmist tuleb teostada mitu korda suve jooksul. Sellega tuleb alata aprillis ja korrata iga 3 nädala järel. Missuguseid veekogusid tuleb naftaga katta ja kuidas seda tuleb teostada, selle kohta saame juhiseid meditsiiniliselt personaalilt või isikult, kes on määratud malaariasääsevastase võitlustöö organiseerijaks.

Eriti tähtis on võitlus malaariasääsega eluruumides, millist saab teostada mitmel viisil. Toome siin meetodi, mis on lihtsaim ja teostatav igas talus, töölisasulas ning maakonna keskkuses.

Kuna sääsk päeval kuni päikese loojakuni peidab end eluruumide pimedates nurkades, ahju või piltide taga, laudade all jne., niisamuti ka lautades, tallides, kuurides ja mujal, siis võib neid hävitada vastava lapitsaga või ka surmates neid seebiga kokkumääritud käega. Lagedelt ja seintelt võib neid maha pühkida pika varre või harja külge kinnitatud märja lapiga. Kokkupühitud sääsed tuleb põletada.

Sääski võib hävitada ka ruumide suitsetamisega. Selleks suletakse pärast päikese loojakut kõik aknad ja uksed. Siis asetatakse raudplaadile, plekile või laiale pannile kuuse või männikäbisid, puukoort, kadakaoksi, tubakatolmu, märgi puulehti või turvast ja süüdatakse see materjal põlema. Seejuures tuleb hoolega jälgida, et ei tekiks tulekahju, milleks põlev materjal ühes alusega tuleb asetada tellistele või kividele, põrand tuleb ümberringi katta liivakihiga või märja mullaga. Suits ei surma, vaid ainult uimastab sääski, mistõttu nad langevad põrandale või asetuvad seintele. Seepärast tuleb nad pärast suitsetamise lõpetamist kokku pühkida ja koos prahiga ära põletada.

Mehhaanilist sääskede hävitamist käsitsi või nende suitsetamist tuleb teostada süstemaatiliselt aprillist kuni septembrikuuni. Samal viisil teostatakse ka üle talve elanud sääskede hävitamist keldrites, koobastes, katusealustes, pööningutel jne. Talvitavate sääskede hävitamine tuleb teostada jaanuaris või veebruaris, et nad ei saaks kevadel lendu tõusta ja muneda oma mune veekogudesse.

Suurt praktilist tähtsust malaariavastases võitluses omavad sääse hammustuse eest kaitsvad mehhaanilised abinõud, nagu sääsevõrgud ja sääsekaitsekatted. Metallvõrgu või marliga akende võrgutamise eesmärgiks on sääse sisselennu tõkestamine eluruumidesse. Selleks tõmmatakse eri raamile peenest traadist tihe võrk või marli ja suletakse sellega lahti- sed aknad. Metallvõrgu augud ei või olla suuremad kui 2 mm², sest vastasel korral tungivad sääsed läbi võrgu. Akende võrgutamisel on ainult siis mõtet, kui seintes ei leidu pragusid, kust sääsed võiksid sisse pääseda.

Mis puutub sääsekaitsekattes, siis kasutatakse neid inimese kaitseks sääskede hammustuse eest magamisel. Malaariasääsk hammustab peamiselt öösel, millest selgub ka sääsekaitsekatte tähtsus malaaria leviku tõkestamisel. Eriti tähtis on magamisaseme varjamine sääsekaitsekattega sääskede sissepääsu eest kaitsmata või pragusid omavates ruumides või ööbimisel vabas looduses.

Sääsekaitsekate valmistatakse tavaliselt marlist. Kate peab olema säärase mõõtmetega, et magaja ei puutuks ta seinte külge, sest läbi seinte võivad sääsed magajat ikkagi hammustada. Kate peab ka magajat igalt poolt täiesti kaitsma ja ta ääred tuleb asetada madratsi või asemekoti äärte alla, et takistada sääskede sissepääsu lahtiste äärte alt.

Tavalised sääsekaitsekatte mõõtmed on: kõrgus 125 cm, pikkus 210 cm, ülemine laius 60—70 cm ja alumine laius 80—100 cm, Üheks kattedeks kulub seega 14—16 m marlit. Marli tõmmatakse erilisele peenematest lattidest valmistatud seadisele või seinte ja lagede külge kinnitatud nõõridele. Vabas looduses kinnitatakse kate puude külge või keppidest valmistatud seadisele.

Peale eespool mainitud sääsetõrjevahendite tuleb mainida ka loomade osa inimeste sääskede eest kaitsmisel. On kindlaks tehtud, et sääsed imevad meelsasti loomade verd ja ei lenda pärast seda enam inimeste asupaikadesse. Loomad aga malaariasse ei haigestu. Niimoodi meelitavad loomad sääski inimestest eemale. Selle asjaolu tõttu on otstarbekohane karjatarasid, lautu, talle või sigalaid asetada veekogu ja elamu vahele, sest siis sääsed, lennates veekogu poolt verd imema, satuvad kõigepealt loomade juurde ja jäävad seal peatama. Imenud loomade verd, nad ei lenda enam kaugemale ega tülita inimesi. Järelikult tuleb uute asulate, või talude planeerimisel paigutada loomaruumid malaariasääsega nakatatud veekogude ja elumaja vahele.

Õigeaegsete abinõude rakendamiseks malaariavastases võitluses tuleb igal vallanõukogul, külanõukogul, MTJ, põllumajandusühisel jt. määrata bonifikaatorid, kes saavad vastava ettevalmistuse erikursustel tervishoiuosakondade või jaoskonnaarstide juures. Jaoskonna meditsiinilise personali näpunäidete kohaselt teostavad bonifikaatorid nakatatud veekogude arvelevõtmist, nende desinfitseerimist ning väikeste veekogude ja soostunud alade kuivendamist, jälgivad ja organiseerivad sääsetõrje vahendite rakendamist elamutes, nagu akende võrgutamist, kaitsevõrkude õiget kasutamist jm. Bonifikaatorid peavad hoolitsema ka kõigi sääsetõrje vahendite ja materjalide õigeaegse valmistamise ja kohaletoimetamise, niisamuti ka haigete õige ravi eest.

Malaariahaigete õige ravimine on tähtsaim osa võitluses selle tõve vastu. Siin ei ole küsimuses mitte üksi malaariahaige tervistumine ja töövõime tagasisaamine, vaid ka tema ohutuks muutmine ümbruskonnale. Tuleb meeles pidada, et iga malaariahaige on ühiskonnale ohtlik, kui teda pääseb hammustama malaariasääsk.

Malaariat tuleb ravida kaua ja süstemaatiliselt, sest ka pärast ägedate malaariahoogude lakkamist võivad malaariaparasiidid jääda kauemaks ajaks inimese organismi ja soodustada haiguse taastumist. Muidugi on inimene sama aja kestel ühtlasi ka malaaria allikaks. Ravi ei või katkestada ilma arsti loata. Malaariavastased ravimid, nagu

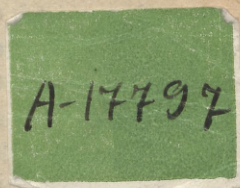
akrihiin, plasmotsiid ja kiniin toimivad tervistavalt ainult siis, kui neid kasutatakse täpselt ja kestvalt arsti kontrolli all.

Ei tohi unustada ka vana tõde, et mida varem raviga alatakse, seda edukam ta on ja seda kiiremini saadakse terveks, seepärast on tähtis, et arsti poole pöörduaks kohe esimestel päevadel peale haigestumist.

Nagu eespool mainitud, tuleb ravida õieti ja kestvalt, sest kui tarvitada ravimit harva üksikute annustena, siis jäävad parasiidid ikkagi inimese verre ja haigushood korduvad. Viivitamatu ja süstemaatiline ravi ei ole hädavajalik mitte ainult haige huvides, vaid see on ka haige ühiskondlikuks kohustuseks, sest ravimata või pooliku ravi puhul võib ta nakatada sääski ja viimaste vahendusel haigust levitada. Et vältida teiste nakatamist, tuleb haigel hoiduda sääskede hammustustest. Sel otstarbel tuleb kõik eluruumides leiduvad sääsed hävitada, aknad tuleb suvel hoolikalt sulgeda traatvõrguga ja öösel magada sääsekaitsekatte all.

Paremate tulemuste saavutamiseks malaariavastases võitluses peab iga valla- või külanõukogu, põllumajanduslik ühistu, MTJ jne. rakendama oma territooriumil kõik malaariavastased vahendid. Selle tööga peavad liituma peale meditsiiniliste tööliste ja Punase Risti organisatsioonide ka tehnikud, pedagoogid, ühiskondlikud sanitaarvolinikud, kohalikud gaasikaitseorganisatsioonid, kommunistlikud noored ja õpilased.

Igaüks meist võib olla kasulik territooriumi tervendamisel, korralike teede ehitamisel, vete juhtimisel, elamute ja kõrvalhoonete planeerimisel, veekogude desinitseerimisel jne. Võitlus malaariaga on võitlus elanikkonna tervise ja põllumajandusliku plaani täitmise ning saagi tõstmise eest.

Vastutav toimetaja dr. A. Kuusik.